

4 Onderzoeksopzet

4.1 Inleiding

In de vorige hoofdstukken is aandacht besteed aan manieren waarop innovaties kunnen worden ingevoerd en op de kenmerken van de aanpak van brede scholen en Vensterscholen in het bijzonder. De literatuurstudie heeft informatie opgeleverd over de sterke en minder sterke elementen van de invoering van brede scholen in Nederland, evenals aspecten die van belang kunnen zijn voor de vormgeving en invoering van Vensterscholen.

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de methode van dataverzameling, instrumenten en analyse. Allereerst volgt een beschrijving van het type onderzoek en de context van vier cases die centraal staan in deze studie. Aan het slot van dit hoofdstuk wordt een kader geschetst waarmee de resultaten van de studie naar de strategie en invoering van de Vensterscholen kunnen worden geïnterpreteerd.

4.2 Type onderzoek

Het onderzoek naar de invoering van de Vensterscholen betreft een meervoudige casestudy, waarbij een viertal cases (Vensterscholen) zijn geselecteerd. Een casestudy leent zich voor het onderzoeken van 'hoe en waarom' vragen (Yin, 1989). Er is gekozen voor een meervoudige casestudy als onderzoeksvorm, omdat de probleemstelling van het onderzoek gericht is op een beschrijvingsprobleem (welke innovatiestrategie hanteren de Vensterscholen ofwel hoe ziet die strategie eruit en is de strategie passend bij het type innovatie) en op het vinden van verklaringen voor het al dan niet passend zijn van de innovatiestrategie.

Kenmerkend voor een meervoudige casestudy is dat het te bestuderen verschijnsel onderzocht wordt gedurende een bepaalde periode, waarbij verschillende databronnen worden gebruikt en waarbij aandacht is voor de variantie tussen cases en binnen cases (Swanborn, 1996; Braster, 2000). De periode van het onderzoek naar de Vensterscholen omvat de beginfase van de invoering (drie achtereenvolgende schooljaren).

Er worden diverse databronnen gebruikt, namelijk verschillende groepen van informanten en verschillende schriftelijke bronnen (zie paragraaf 4.4).

Een belangrijk principe van de casestudy is het onderzoeken van ‘multiple realities’: ‘de verschillende en soms zelfs tegengestelde opvattingen van (categorieën van) betrokkenen op, en de interpretaties die zij geven aan de gebeurtenissen’ (Swanborn, 1996, p. 25). In het onderzoek naar de innovatie Vensterscholen zijn verschillende groepen betrokkenen benaderd en wordt aandacht gegeven aan de beschrijvingen en interpretaties die zij geven. Mening en zienswijzen zullen met elkaar geconfronteerd worden. Hetzelfde geldt voor interpretaties uit schriftelijke bronnen en die van informanten.

Meervoudige casestudy’s lenen zich nauwelijks voor statistische generalisatie, maar primair voor theoretische generalisaties (Firestone, 1993; Hutjes & Van Buuren, 1992, Rosenthal & ’t Hart, 1994). Hierbij wordt geprobeerd om bepaalde resultaten uit de casestudy te generaliseren naar een meer algemeen geldende theorie of empirisch materiaal aan te leveren die een dergelijke theorie ondersteunt. Swanborn spreekt van het generaliseren naar een breder domein. Hutjes en Van Buuren (1992) benadrukken dat een case of meerdere cases niet los gezien kunnen worden van hun context. Voor het generaliseren naar een breder domein betekent dit dat, gegeven allerlei achtergrond- en contextuele kenmerken die de cases gemeen hebben, gegeneraliseerd kan worden naar een domein van op die kenmerken overeenkomstige cases (Swanborn, 1996, p. 69). Wanneer twee of meer cases worden geselecteerd komt dit de generaliseerbaarheid ten goede.

Voor dit onderzoek geldt dat we een bijdrage willen leveren aan de empirische basis en theoretische inzichten met betrekking tot het implementeren van innovaties. We beperken ons hierbij tot innovaties die door de (lokale) overheid zijn geïnitieerd en van onderop worden ontwikkeld, waarbij doelen, innovatieinhoud, structuur en dergelijke bij aanvang grotendeels open staan voor nadere invulling.

4.3 Selectie van cases

Aan het begin van de onderzoeksperiode waren er in Groningen zes Vensterschoollocaties: vier Vensterscholen van de eerste tranche en twee Vensterscholen van de tweede tranche.

De Vensterscholen die geselecteerd zijn, betreffen de vier Vensterscholen Hoogkerk, Vinkhuizen, Selwerd-Paddepoel-Tuinwijk (SPT) en Oosterpark. Deze vier Vensterscholen kunnen gerekend worden tot de eerste tranche Vensterscholen in de stad Groningen. Ze zijn formeel gestart met de invoering van de innovatie in het schooljaar 1996-1997. Een gelijktijdige start was een criterium voor de selectie

van cases. Van de eerste tranche Vensterscholen kunnen we verwachten dat ze meer informatie opleveren dan Vensterscholen die in een later stadium zijn begonnen, omdat ze langer met de vernieuwing bezig zijn en de oriëntatiefase achter de rug hebben.

Omdat er bij aanvang van het onderzoek nog weinig bekend was over de innovatie Vensterscholen/brede scholen en hun innovatiestrategie in het bijzonder, zijn we uitgegaan van het principe ‘minimalisering van variantie tussen de cases op de oorzaken c.q. achtergrond- en contextuele kenmerken’ (zie Swanborn, 1994, p. 332; 1996, p. 61). Dit houdt in dat er gekozen is voor een redelijk homogene verzameling cases: de vier Vensterschool-locaties kunnen allen gerekend worden tot de minder kansrijke stadswijken in Groningen; daarnaast hebben ze grotendeels dezelfde participanten. We veronderstellen dat een dergelijke context bij de invoering van het brede school concept het meest voorkomt in Nederland (zie hoofdstuk 2).

Om de invoering van de Vensterscholen te kunnen beschrijven en interpreteren en om generalisering naar een breder domein mogelijk te maken, is het van belang de achtergrond- en contextuele kenmerken van de Vensterscholen op te nemen in de beschrijving. Een beschrijving van dergelijke kenmerken zijn ook van belang, omdat ze van invloed kunnen zijn op de inhoud, het implementatieproces en de effectiviteit van een vernieuwing (Kluytmans & Stijnen, 1993; Fink & Stoll, 1998). Een beschrijving van achtergrond- en contextuele kenmerken van de vier Vensterscholen komt aan de orde in paragraaf 4.6.

4.4 Dataverzameling, onderzoeksmethode en –instrumenten

De onderzoeksperiode heeft betrekking op drie schooljaren: 1998-1999, 1999-2000 en 2000-2001. In deze periode zijn kwalitatieve en kwantitatieve gegevens verzameld. Aangezien een ‘continue waarneming’ van het invoeringsproces op de vier Vensterscholen in praktijk niet uitvoerbaar is, is gekozen voor het volgen van de innovatie middels retrospectieve metingen.

De onderzoeksmethoden die gebruikt zijn, zijn documentanalyse, een jaarlijkse registratie van activiteiten, een jaarlijkse registratie van deelnamegegevens en interviews met betrokkenen. Voor de beantwoording van het eerste deel van de onderzoeksvragen dat zich richt op de kenmerken van de innovatiestrategie van de Vensterscholen, wordt gebruik gemaakt van documentanalyse en interviews met sleutelpersonen. Het tweede deel van de onderzoeksvragen is gericht op de realisatie van intermediaire opbrengsten: de

totstandkoming van concrete doelen en overeenstemming over de doelen, betrokkenheid van de participanten, participatie van de doelgroep en de totstandkoming van wijkgebonden activiteiten.

De explicitering van doelen en de betrokkenheid van de participanten is onderzocht met behulp van interviews met sleutelpersonen. De participatie van de doelgroep (kinderen en ouders) werd onderzocht met behulp van een jaarlijkse registratie van de deelname aan Vensterschool-activiteiten. Met behulp van jaarverslagen van de Vensterscholen en met registratieformulieren zijn gegevens verkregen over activiteiten van de Vensterscholen in de periode 1998 tot 2002.

Ten behoeve van de dataverzameling is gewerkt met een draaiboek, waarbij per schooljaar is genoteerd welke databronnen en welke data worden verzameld. Per schooljaar is een lijst met sleutelpersonen samengesteld die zijn benaderd om op te treden als informant.

Documentanalyse

Uit beleidsdocumenten van de gemeente Groningen zijn gegevens verzameld over de algemene doelstellingen, centrale thema's en de innovatiestrategie van de Vensterscholen. Ze zijn in grote lijnen beschreven in hoofdstuk 2. Naast beleidsdocumenten (nota's en brochures) is gebruik gemaakt van jaarplannen en jaarverslagen van de Vensterscholen.

Registratie van activiteiten en interventies

Vanaf het schooljaar 1998-1999 tot en met het schooljaar 2000-2001 zijn gegevens verzameld over het aantal en het type activiteiten dat door de Vensterscholen werd aangeboden aan kinderen en ouders. Hierbij werd alleen gelet op activiteiten die georganiseerd werden in het kader van de Vensterschool. Dit zijn voornamelijk activiteiten die gefinancierd werden met gemeentelijke gelden die gereserveerd zijn voor de Vensterschool.

In het schooljaar 1998-1999 kregen de vier Vensterscholen het verzoek om jaarlijks gedurende het gehele schooljaar gegevens te registreren over de activiteiten die in het kader van de Vensterschool georganiseerd worden voor kinderen en ouders. Hiervoor werd een formulier opgesteld, waarmee per activiteit informatie vastgelegd kon worden. Aan het begin van het schooljaar 1998-1999 werden alle locatiemanagers van de vier Vensterscholen schriftelijk op de hoogte gesteld van de registratiemethode. De leden van de plangroep van de vier Vensterscholen kregen tijdens een plangroepvergadering uitleg en instructie over de registratiemethode. De plangroepsleden hebben de informatie verspreid onder de

medewerkers van de eigen instelling die activiteiten organiseren voor de Vensterscholen.

De professionals die activiteiten of cursussen coördineren of uitvoeren konden op het registratieformulier de volgende gegevens invullen:

- het soort activiteit en de categorie waarbinnen de activiteit valt. Een activiteit kan betrekking hebben op een binnenschoolse activiteit, een buitenschoolse activiteit, een activiteit voor ouders of een zorg-en preventieactiviteit;
- de doelstelling(en) van een activiteit, met andere woorden wat wil de professional met de activiteit bereiken bij kinderen of ouders;
- de groep waarvoor de activiteit bedoeld is;
- de instelling die de activiteit coördineert;
- de instellingen die betrokken zijn bij de organisatie van de activiteit;
- de aspecten waarop wordt samengewerkt, bijvoorbeeld het bedenken van het plan, de werving van deelnemers en de uitvoering van de activiteit.

Het formulier bevat naast de hiervoor genoemde items nog twee vragen over de organisatie en inhoud van de activiteit. De professionals konden bij deze open vragen aangeven hoe de uitvoering van de activiteit is verlopen en wat zij eventueel aan de inhoud of organisatie van de activiteit willen veranderen. De ingevulde formulieren werden verzameld door de locatiemanagers die deze aan het einde van het schooljaar doorstuurden naar de onderzoeker.

Een complete set van registratieformulieren was noodzakelijk om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van het aanbod. Ontbrekende gegevens over Vensterschool-activiteiten zijn aangevuld met behulp van informatie uit de jaarverslagen van de Vensterscholen (Gemeente Groningen; 1998; 1999b; 2000b; 2001a). Op deze manier zijn zo goed als alle activiteiten opgenomen in de data-analyse.

Registratie van de deelname aan activiteiten

Vanaf het schooljaar 1998-1999 tot en met 2000-2001 werden gegevens verzameld over de deelname van kinderen en ouders aan Vensterschool-activiteiten. In totaal gaat het om drie metingen. De eerste twee metingen zijn uitgevoerd door de onderzoeker en de derde meting is uitgevoerd door Bureau Onderzoek van de Dienst Sociale Zaken en Werk van de gemeente Groningen.

De vier Vensterscholen maakten gebruik van zogenaamde presentielijsten om de deelname van ouders en kinderen aan Vensterschool-activiteiten te registreren. Op deze lijsten konden de activiteitenbegeleiders of docenten de namen van de

deelnemers invullen, de schoolgroep (van de deelnemers) en het aantal keer dat elke deelnemer aanwezig was.

Het verzoek aan de Vensterscholen was het gehele schooljaar presentielijsten in te vullen voor de naschoolse Vensterschool-activiteiten en de Vensterschool-activiteiten voor ouders. De presentielijsten zijn aan het begin van het schooljaar 1998-1999 op elk van de vier Vensterscholen door de locatiemanager verspreid onder de instellingen die activiteiten organiseren op de Vensterschool. De gegevens over deelname zijn gekoppeld aan de gegevens uit de leerlingenadministratie van de basisscholen. Het betreft hier de gegevens over geslacht, leeftijd en leerlinggewicht (zie tabel 4.3). Vervolgens is nagegaan in hoeverre kinderen en ouders participeerden aan Vensterschool-activiteiten.

Interviews

Voor een analyse van innovatieprocessen en de interpretatie van de resultaten is het van belang om de aard van de motieven, de doelen en prioriteiten van de actoren te achterhalen en na te gaan op welk niveau van de organisatie en op welke manier zij bij de invoering betrokken zijn (Karstanje, 1988). In het onderzoek naar de Vensterscholen zijn vraaggesprekken gevoerd met actoren op verschillende niveaus. Zij hebben in één of meer Vensterscholen een uitvoerende taak, een coördinerende taak of zijn betrokken bij de beleidsvorming op gemeentelijk of op schoolniveau. Voor de actoren met een uitvoerende of coördinerende taak geldt dat zij deelnemen aan het overleg van één of meer plangroepen. Vier groepen van actoren zijn benaderd voor een interview:

- professionals van de participerende instellingen die Vensterschool-activiteiten voor kinderen of ouders coördineren en/of uitvoeren (operationeel niveau)
- de locatiemanagers van de vier Vensterscholen (managementniveau)
- schoolleiders van de participerende basisscholen (managementniveau)
- beleidsambtenaren uit de gemeentelijke regiegroep Vensterscholen, de algemeen projectleider en de wethouder van onderwijs (beleidsniveau).

In tabel 4.1 is het aantal personen vermeld dat heeft deelgenomen aan het onderzoek. In totaal hebben 54 personen meegewerkt aan het onderzoek. Vijftig personen zijn geïnterviewd en vier personen (schoolleiders) hebben de vragen schriftelijk beantwoord.

Tabel 4.1 Groepen informanten per Vensterschool

	Hoogkerk	Vinkhuizen	SPT	Oosterpark	Tot.
Beleidsmedewerkers					4
Locatiemanagers	2	1	2	1	6
Schoolleiders	1	4	1	2	8
Professionals (en vrijwilligers)	9	16	10	13	36
Totaal	12	21	13	16	54

Tot de groep professionals (en vrijwilligers) behoren personen die werken bij één van de volgende instellingen:

- Stichting Welzijnswerk in Groningen (WING)
- de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)
- het Advies- en Begeleidingscentrum voor het onderwijs in Groningen (ABCG)
- de Openbare Bibliotheek Groningen, het Centraal Orgaan Peuterspeelzalen (COP)
- de Stedelijke muziekschool
- Thuiszorg/Ouder- en Kindzorg
- Onderwijs voor Woonwag en Zigeunerkinderen (OWWZ)
- Jeugdhulpverlening (JABC/Jeugdzorg)
- Maatschappelijke Juridische Dienstverlening (MJD)
- school voor voortgezet onderwijs
- peuterspeelzaal

In totaal waren er twaalf professionals die taken uitvoeren binnen meer dan één Vensterschool. De taken die deze personen uitoefenen, zijn onderverdeeld in zeven werkvelden:

- naschoolse activiteiten
- opvoedings- en ontwikkelingsondersteuning voor ouders
- bibliotheekwerk
- coördinatie peuterspeelzaalwerk
- zorg en preventie
- ouderactiviteiten
- coördinatie voortgezet onderwijs

In tabel 4.2 is het aantal informanten opgenomen per werkveld.

Tabel 4.2 Informanten

Werkveld (of combinatie)	Totaal
Naschoolse activiteiten	7
Opvoedings- en ontwikkelingsondersteuning	9
Bibliotheekwerk	4
Coördinatie peuterspeelzaalwerk	4
Zorg en preventie	4
Ouderactiviteiten	4
Coördinatie voortgezet onderwijs	4
Totaal	36

Alle interviews zijn individueel afgenomen. Het grootste deel van de informanten (85%) is geïnterviewd door één en dezelfde interviewer. Het overige deel van de interviews is door een andere persoon afgenomen. De duur van de interviews bedroeg anderhalf tot twee uur. De interviews met locatiemanagers en beleidsambtenaren zijn met toestemming van de betreffende personen opgenomen op een cassetteband, omdat deze interviews meer tijd in beslag namen dan de interviews met andere informanten. Voor de overige interviews geldt dat de antwoorden van de informanten werden genoteerd en na afloop werden uitgewerkt in een verslag. Een verslag werd ter verifiëring voorgelegd aan de betrokkenen.

Interviewschema

In de literatuurstudie naar innovatie en veranderingsprocessen (hoofdstuk 3) is gekeken welke aspecten een rol spelen bij de invoering van innovaties. Deze aspecten zijn verwerkt in het interviewschema en hebben betrekking op: doelen, innovatieinhoud, strategie, structuur, sturing, draagvlak en betrokkenheid, ondersteuning en evaluatie.

Vanaf het schooljaar 1999-2000 tot en met het schooljaar 2001-2002 hebben de interviews plaatsgevonden. Met behulp van de interviews zijn gegevens verkregen over de taken die de professionals uitvoeren voor de Vensterschool (scholen) en de doelen die zij hiermee willen bereiken. Daarnaast werden de professionals geïnterviewd over de manier waarop de betreffende activiteiten totstandkomen en de wijze waarop zij hun activiteiten afstemmen met activiteiten van andere instellingen binnen de Vensterschool.

Voor elke groep informanten is een voorgestructureerde interviewleidraad opgesteld. Deze bestond uit vragen met een open karakter en had betrekking op een aantal dezelfde onderwerpen:

- de doelstellingen van de activiteiten die in het kader van de Vensterschool worden aangeboden;
- overleg met andere professionals over doelstellingen en activiteiten;
- criteria die gehanteerd wordt bij de keuze en evaluatie van Vensterschool-activiteiten;
- de wijze waarop activiteiten gecoördineerd worden;
- de rol van de gemeentelijke regiegroep in het ontwikkelingsproces van de Vensterscholen;
- hoe activiteiten en de voortgang van het innovatieproces worden geëvalueerd.

Als voorbeeld is in bijlage 1 de interviewleidraad voor het interview met locatiemanagers opgenomen. Aangezien de locatiemanagers leidinggevende taken uitvoeren in de Vensterschool, is het interview toegespitst op de taken en de visie van de locatiemanager op de invoering van het Vensterschool-concept en de vormgeving van het concept binnen zijn of haar Vensterschool. Bij aanvang van het onderzoek werd met elk van de vier locatiemanagers een oriënterend gesprek gevoerd. Deze gesprekken waren er op gericht informatie te krijgen over de doelstellingen en de inhoud van Vensterschool-activiteiten.

Aan de beleidsmedewerkers, de algemeen projectleider en de wethouder werden vragen gesteld over de rol en taken van de gemeentelijke regiegroep bij de ontwikkeling en invoering van het Vensterschool-concept, de doelen en prioriteiten van de gemeente, de verschillen tussen de doelen en prioriteiten van Vensterscholen, de financiering van activiteiten en evaluatieprocedures en -criteria. Daarnaast werden vragen gesteld over de wijze van betrokkenheid van en samenwerking tussen de instellingen binnen de Vensterscholen en over doelrealisatie.

De informatie uit de interviews die in het schooljaar 1999-2000 en 2000-2001 zijn afgenomen, werd aan het einde van de onderzoeksperiode geactualiseerd middels telefonische interviews.

4.5 Analyse van de interviewdata

Bij de analyse van de interviewdata in casestudy's en dit geldt specifiek voor onderzoek naar een innovatieproces, gaat het vooral om het inventariseren van gezichtspunten van de informanten en belemmerende en bevorderde factoren in het

innovatieproces (Swanborn, 1996). In deze studie zijn de gegevens uit de interviews geanalyseerd met een methode die vergelijkbaar is met die van Miles en Huberman (1994). De methode is gebaseerd op het categoriseren van de data aan de hand van begrippen en het gebruik van tabellen en matrices, waarbij de data ingedeeld wordt naar de groep van informanten en de case (Vensterschool).

De gegevens zijn gecategoriseerd aan de hand van elementen van innovatie en implementatie die uit het literatuuronderzoek (hoofdstuk 3) naar voren zijn gekomen: doelen van de innovatie, innovatieinhoud, strategie, structuur, sturing, draagvlak en betrokkenheid, ondersteuning en evaluatie. Met betrekking tot de gegevens die de verschillende informanten hebben gegeven over deze onderwerpen, zijn visies en interpretaties met elkaar vergeleken.

Categorieën

De volgende vijf categorieën zijn gebruikt om de kenmerken van *de gehanteerde innovatiestrategie* van de Vensterscholen te beschrijven, namelijk: strategie, structuur, sturing, ondersteuning en evaluatie.

De categorie *strategie* verwijst naar het wat en hoe, namelijk naar datgene van de innovatie wat top-down bepaald wordt én naar datgene wat bottom-up bepaald wordt.

De categorie *structuur* omvat: overlegvormen en communicatiekanalen, nieuwe functies en de positie van het vernieuwingswerk in het reguliere werk van de betrokkenen (positiestructuur) en plannings- en besluitvormingsprocedures en structurering ten behoeve van samenwerking tussen de participanten (processtructuur).

De categorie *sturing* verwijst naar sturingsfuncties en handelingen die van bovenaf worden verricht om activiteiten te sturen (externe sturing) en handelingen die binnen de Vensterscholen worden verricht om sturing te geven aan de uitvoering van activiteiten (interne sturing).

De categorie *ondersteuning* heeft betrekking op de vormen van ondersteuning die Vensterscholen kiezen ten behoeve van de uitvoering van activiteiten.

De categorie *evaluatie* wordt opgesplitst in evaluatieprocedures die van bovenaf worden geïnitieerd en procedures die binnen de Vensterscholen worden gebruikt voor de reflectie op de uitvoering van activiteiten.

Zoals eerder werd aangegeven (zie paragraaf 3.5) wordt in deze studie gekeken naar intermediaire opbrengsten om te bepalen of de strategie van de Vensterscholen geschikt is voor de invoering van het Vensterschool-concept, namelijk het bereiken van concrete doelen en overeenstemming over de doelen,

betrokkenheid van de participanten, participatie van de doelgroep en de realisatie van wijkgebonden activiteiten.

Zoals eerder werd vermeld, is met behulp van interviews met sleutelpersonen informatie verkregen over de uitwerking van de doelen, de betrokkenheid van de participanten en de georganiseerde activiteiten van de Vensterscholen. Deze gegevens zijn geanalyseerd aan de hand van drie categorieën: doelen, innovatieinhoud en betrokkenheid.

De categorie *doelen* is opgesplitst in 'doelexplicitering' en 'overeenstemming over doelen'. De categorie *innovatieinhoud* verwijst naar activiteiten van de Vensterschool die in het kader van de thema's 'doorgaande lijn', 'zorgafstemming', 'ouderbetrokkenheid' en 'verlengde schooldag' zijn uitgevoerd. De categorie *betrokkenheid* wordt opgesplitst in motivatie, commitment van de betrokkenen, deelname aan overleg en het hebben van een aanbod van activiteiten voor kinderen en ouders.

Validiteit en betrouwbaarheid

De interviews zijn afgenomen bij alle sleutelpersonen binnen de participerende instellingen en binnen de gemeentelijke regiegroep Vensterscholen in de periode 1999 tot 2002. Ten behoeve van de validiteit zijn bewust meerdere bronnen geraadpleegd (triangulatie) en zijn 'member checks' uitgevoerd, wat inhoudt dat een uitgeschreven verslag van het interview na afloop werd voorgelegd aan de geïnterviewde personen. Bij een aantal interviews zijn in overleg met de betrokken personen wijzigingen aangebracht, bijvoorbeeld het weghalen van onjuistheden en het toevoegen van informatie aan bepaalde citaten. Ook is getracht antwoordtendensen te voorkomen, dat wil zeggen antwoorden die zouden kunnen voortkomen uit bijvoorbeeld een negatieve of juist positieve houding van de geïnterviewde persoon ten aanzien van de innovatie, door middel van het geven van een uitgebreide introductie voorafgaand aan de afname van het interview. In deze introductie werd uitleg gegeven over het doel van het interview.

4.6 Context-beschrijving

In het navolgende wordt een beschrijving gegeven van de context van de vier Vensterscholen. We schenken aandacht aan de kenmerken van de wijk (sociaal-economische context, allochtone bevolking, de woonomgeving), de kenmerken van de Vensterschool (de participanten en voorzieningen) en de leerlingenpopulatie van

de Vensterscholen. Een beschrijving van deze kenmerken is van belang, omdat ze van invloed kunnen zijn op de ontwikkeling van de Vensterscholen.

Met behulp van gegevens uit de Gronometer, een databestand van de Dienst Informatie en Administratie van de gemeente Groningen, zijn gegevens verkregen over de sociale samenstelling van de bevolking, waaronder etniciteit, de sociaal-economische positie (zie website gemeente Groningen). In het databestand waren gegevens opgenomen van 1998 en voorgaande jaren. Met behulp van gegevens uit stadsdeelanalyses van 2001 van de gemeentelijke Dienst Informatie en Administratie, zijn gegevens verkregen over de woonomgeving van de vier Vensterscholen. De kenmerken van de Vensterschool-locaties zijn weergegeven in tabel 4.4.

Achtergrondkenmerken van de wijkbevolking

De Vensterschool-locaties verschillen sterk qua bewonersaantal. Bij de weergave van het aantal inwoners per locatie zijn overigens alleen buurten in ogenschouw genomen die onder het bereik van de Vensterschool vallen. SPT is in dit opzicht de grootste locatie en Hoogkerk de kleinste. Alle locaties scoren beneden het landelijke inkomensgemiddelde (zie Gemeente Groningen, 2001b). De sociaal-economische positie van de bevolking in Hoogkerk is gunstiger dan die op de andere drie locaties. Tot de allochtone bevolkingsgroep zijn personen gerekend met een buitenlandse nationaliteit en/of personen die niet in Nederland zijn geboren en/of personen met een ouder die niet in Nederland is geboren.

Op de locaties Vinkhuizen, SPT en Oosterpark vormen inwoners met een Antilliaanse, Arubaanse en Surinaamse achtergrond samen de grootste allochtone bevolkingsgroep. De locatie SPT en Oosterpark behoren tot de oudere wijken in de stad en verschillen met Vinkhuizen en Hoogkerk voor wat betreft de woonomgevingskenmerken. Op alle locaties is verbetering van de toegankelijkheid of uitbreiding van sociaal-maatschappelijke voorzieningen een belangrijk aandachtspunt.

Kenmerken van de Vensterschool

Tussen de Vensterscholen zijn grote overeenkomsten wat betreft het soort en het aantal instellingen dat vertegenwoordigd is in de plangroep. Elke Vensterschool kent vrijwel dezelfde participanten (zie tabel 4.4). Ook wordt samenwerkt met de stedelijke muziekschool, het kunstencentrum, sportverenigingen, het Advies- en Begeleidingscentrum voor het onderwijs in Groningen (ABCG), Maatschappelijk

Juridische Dienstverlening (MJD), Jeugdhulpverlening (JABC), regiopolitie/wijkagenten, Justitie in de Buurt (JIB), natuurmuseum en speeltuinverenigingen.

De voorzieningen die zijn ondergebracht in het Vensterschoolgebouw kunnen per locatie verschillen. Op de locatie Oosterpark zijn alleen de peuterspeelzaal, de basisschool en de Spel- en Opvoedwinkel ondergebracht in het Vensterschoolgebouw. Op andere locaties zijn dit bijvoorbeeld ook de bibliotheek, een sportzaal, een zwembad en een sportcafé (alleen SPT) en naschoolse opvang.

De leerlingenpopulatie op de Vensterscholen

Kinderen uit het basisonderwijs vormen de grootste doelgroep van de Vensterscholen. De leerlingenadministratie van de basisscholen maakt het mogelijk om het totaal aantal leerlingen en de sociale samenstelling van deze doelgroep per Vensterschool in kaart te brengen. De voorschoolse instellingen (peuterspeelzalen en kinderdagverblijven) hebben geen achtergrondgegevens beschikbaar kunnen stellen van de kinderen. Deze gegevens zijn daarom niet opgenomen in de beschrijving.

Gedurende drie achtereenvolgende schooljaren (1998 tot 2002) zijn gegevens uit de leerlingenadministratie opgevraagd bij de directie van de scholen. In bijlage 2 wordt een overzicht gegeven van het totaal aantal basisschoolleerlingen op de vier Vensterscholen en de gewichtenverdeling op basis van de leerlinggewichten. Deze gewichten geven een indicatie van het opleidingsniveau en de afkomst van de ouders (een autochtone of allochtone afkomst). Een indeling van leerlinggewichten die toegepast werd tijdens de onderzoeksperiode, is weergegeven in tabel 4.3.

Tabel 4.3 Indeling van leerlinggewichten

Gewicht*	Omschrijving
1.0	niet-achterstandsleerlingen
1.25	Autochtone leerlingen van ouders met een laag opleidingsniveau (tot of tot en met eindexamen VBO)
1.7	zigeuner- en woonwagenkinderen;
1.9	Allochtone leerlingen van ouders met een laag opleidings- en beroepsniveau

* Tijdens de onderzoeksperiode werden deze gewichten-codes toegepast

Er zijn duidelijke verschillen tussen de Vensterscholen voor wat betreft het aantal basisschoolleerlingen. Vensterschool Vinkhuizen heeft de meeste leerlingen, omdat aan deze Vensterschool meer basisscholen participeren dan op de andere locaties. Vensterschool Oosterpark is de kleinste school en Vensterschool Hoogkerk en SPT hebben een vergelijkbare schoolgrootte.

Tussen de Vensterscholen bestaan grote verschillen wat betreft de samenstelling van de basisschoolpopulatie. Op Vensterschool Hoogkerk is het aandeel 1.0-leerlingen het grootst. Het gaat om meer dan de helft van het aantal basisschoolleerlingen. Ook op Vensterschool Vinkhuizen bestaat grofweg de helft van de populatie kinderen op de basisschool uit 1.0-leerlingen. Op Vensterschool Oosterpark is het aandeel 1.25-leerlingen veruit het grootst. In het schooljaar 2000-2001 gaat het om ongeveer de helft van de basisschoolpopulatie. Op de andere drie Vensterscholen bedraagt het aandeel 1.25-leerlingen in dit schooljaar ongeveer eenkwart van alle basisschoolleerlingen.

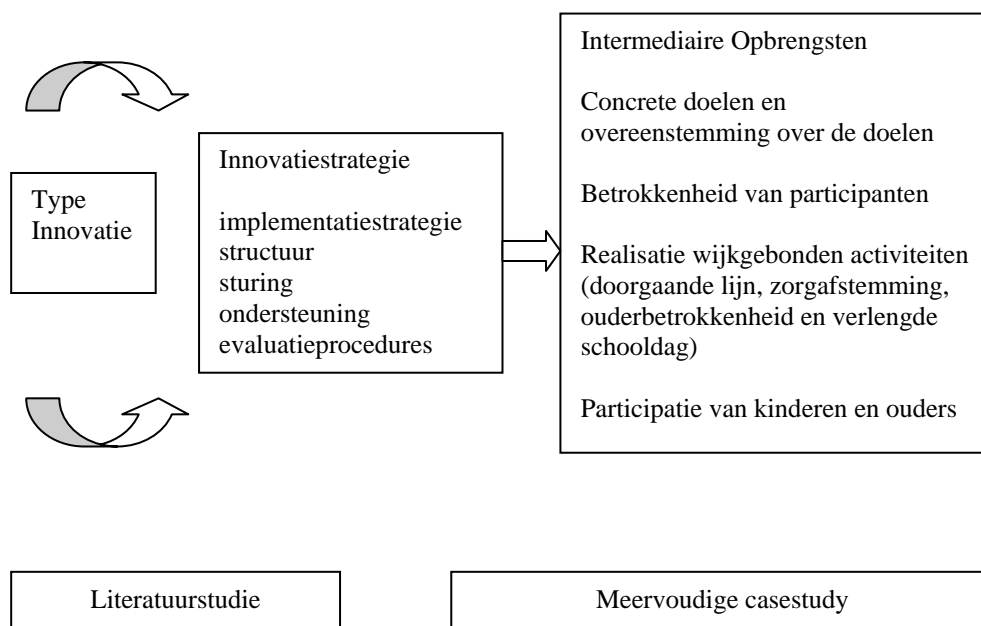
Het aandeel allochtone leerlingen (leerlinggewicht 1.9) verschilt sterk per Vensterschool. Het aandeel allochtone basisschoolleerlingen is op Vensterschool SPT het hoogst (rond 40%). Op Vensterschool Hoogkerk is dit percentage per schooljaar gelijk of minder dan 5%. Op Vensterschool Vinkhuizen fluctueert het percentage allochtone leerlingen sterk (tussen 16 en 24%). Op Vensterschool Oosterpark is het percentage allochtone leerlingen gestegen (van 24% naar 31%). Vensterschool Hoogkerk heeft een specifieke groep leerlingen die de andere Vensterscholen niet hebben, namelijk woonwagen- en Sinti-kinderen (ongeveer 7%).

4.7 Beschrijvings- en interpretatiekader

Figuur 4.1 geeft het interpretatiekader weer dat gebruikt wordt in deze studie. Dit kader brengt verbanden aan tussen het type innovatie, de innovatiestrategie c.q. veranderingsaanpak en de realisatie van de intermediaire opbrengsten van de Vensterscholen. Met een literatuurstudie is onderzocht wat de kenmerken zijn van het type innovatie. Er is nagegaan welke mogelijke strategieën er zijn voor het invoeren van een vernieuwing en er is onderzocht welke innovatiestrategie Vensterscholen c.q. brede scholen toepassen (zie hoofdstuk 2 en 3). In de casestudy is nader onderzoek gedaan naar de innovatiestrategie van de vier Vensterscholen en de intermediaire opbrengsten. De innovatiestrategie komt uitvoerig aan bod in hoofdstuk 6. In hoofdstuk 5 en 7 wordt aandacht besteedt aan de intermediaire opbrengsten: concretisering van doelen, overeenstemming over doelen en

betrokkenheid van de participanten (hoofdstuk 5) en de realisatie van Vensterschool-activiteiten en de participatie hieraan van kinderen en ouders (hoofdstuk 7).

Figuur 4.1 Beschrijvings- en interpretatiekader

Tabel 4.4 Kenmerken van de locaties (1998)

Kenmerken	VH	HK	SPT	OP
Aantal inwoners	10.565	6.735	16.782	10.035
Allochtone bevolking ¹	21.0%	10.4%	20.0%	19.0%
Inkomen				
Laag	55.9%	45.6%	52.6%	55.6%
Middelhoog	36.0%	40.8%	37.4%	37.4%
Hoog	8.1%	13.6%	7.0%	7.0%
Aandeel huishoudens met bijstandsuitkering ²	20.0%	7.0%	16.0%	19.0%
Werkloosheidspercentage ³	28.0%	16.0%	28.0%	31.0%
Woonomgeving				
Grotendeels huurwoningen	x	x	x	x
Nieuwbouw/vrijstaande huizen	x	x		
Tekort aan recreatieve voorzieningen	x			
Voorzieningen zijn versnipperd/moeilijk bereikbaar		x	x	x
Geringe jeugdactiviteiten/jeugdvoorzieningen	x	x		x
Jongerenoverlast			x	x
Intrek in het Vensterschoolgebouw	99/00	01/02	99/00	98/99
Participanten van de Vensterschool				
Stichting Kinderopvang Groningen (SKSG)	x	x	x	x
Peuterspeelzalen (COP)	x	x	x	x
Openbare basisschool/scholen	x	x	x	x
Protestants christelijke basisschool	x	x		x
School voor speciaal basisonderwijs	x		x	
School voor voortgezet onderwijs	x		x	x
Noorderpoortcollege (volwasseneneducatie)	x	x	x	x
Openbare bibliotheek Groningen	x	x	x	x
Stichting Welzijnswerk in Groningen (WING) ⁴	x	x	x	x
GGD	x	x	x	x
Stichting Thuiszorg (Ouder- en Kindzorg)	x	x	x	x
Stichting Jeugdzorg/JABC	x			
Buurtcentra	x		x	
Dorpscentrum		x		
Wijkraad/wijkplatform/wijkoverleg	x	x	x	x
Project Woonwagenwerk (OWWZ)	x			

(Vervolg tabel 4.4)

- ¹ Omdat de locatie betrekking kan hebben op een deel van een stadswijk kunnen de percentages sterk verschillen met percentages die in andere bronnen voorkomen.
- ² Het percentage inwoners met een bijstandsuitkering is afgezet tegen het aantal huishoudens.
- ³ Het werkloosheidspercentage is afgezet tegen de beroepsbevolking in de wijk.
- ⁴ In 2004 hebben financiële problemen geleid tot het faillissement van Stichting WING. De activiteiten van WING zijn sindsdien ondergebracht bij diverse instellingen.

